

PARKUMÄEN ASEMALTA SAVONLINNAN TIPULAAN

Parkumäen kyläkoulu

Anitta Lopenen aloitti koulunkäynnin 1943 7-vuotiaana Parkumäen kyläkoululla, joka sijaitsi noin seitsemän kilometrin päässä hänen kodistaan. Anitta asui vanhempiensa ja kahden veljensä kanssa Parkumäen asemalla pitkässä punaisessa talossa. Parkumäki on maalaiskylä, joka sijaitsee Rantasalmessa, Etelä-Savon maakunnassa. Parkumäen kylä ja asema olivat eri asioita, sillä kylä sijaitsi kauempana.

Parkumäen kyläkoululle ei ollut koulukyytejä, joten seitsemän kilometrin koulumatka tehtiin kävelen. Kävely kyläkoululle oli raskasta. Parkumäellä kouluruokaa ei ollut tarjolla, vaan ruokana oli kotia tuodut eväät. Anittan äiti pakkasi yleensä kouluaamuna eväiksi leipää ja maitopullon. Koulupäivän pituus oli noin kuusi tuntia. Parkumäen kyläkoulua Anitta kerkesi kuitenkin käydä vain muutamana kuukauden, kunnes vanhemmat päättivät, että hän siirtyy Kallislahden kouluun. Kallislahti sijaitsee Savonlinnan ja Rantasalmen välillä.

Kallislahden koulu

Koulumatka Kallislahden kouluun mentiin linja-autolla ja matkaliput maksettiin itse. Matkaa Parkumäen asemalta Kallislahden kouluun oli noin 10 km. Parkumäestä ainoa oli Anitta, joka kulki Kallislahden kouluun. Parkumäen kyläkoulu oli ulkoasultaan pienehkö puukoulu. Kallislahden koulu oli vastaava, mutta isompi.

Kallislahden koululta mieleen on jäänyt opettaja Jalovaara, joka on ainoita opettajia, joka Anitalta on jäänyt kansakoulusta mieleen. Kallislahden koululla ei aluksi ollut tarjolla kouluruokailua, vaan ruokana oli Anittan äidin pakkaamat leipä ja maitopullo. Eväiden vientiä oli vähän alle kahden vuoden ajan, kunnes eväät vaihtuivat kouluruokaan. Kun kouluhin tuli kouluruoka, oli perheillä tapana viedä koulunkeittiöön puolukoita.

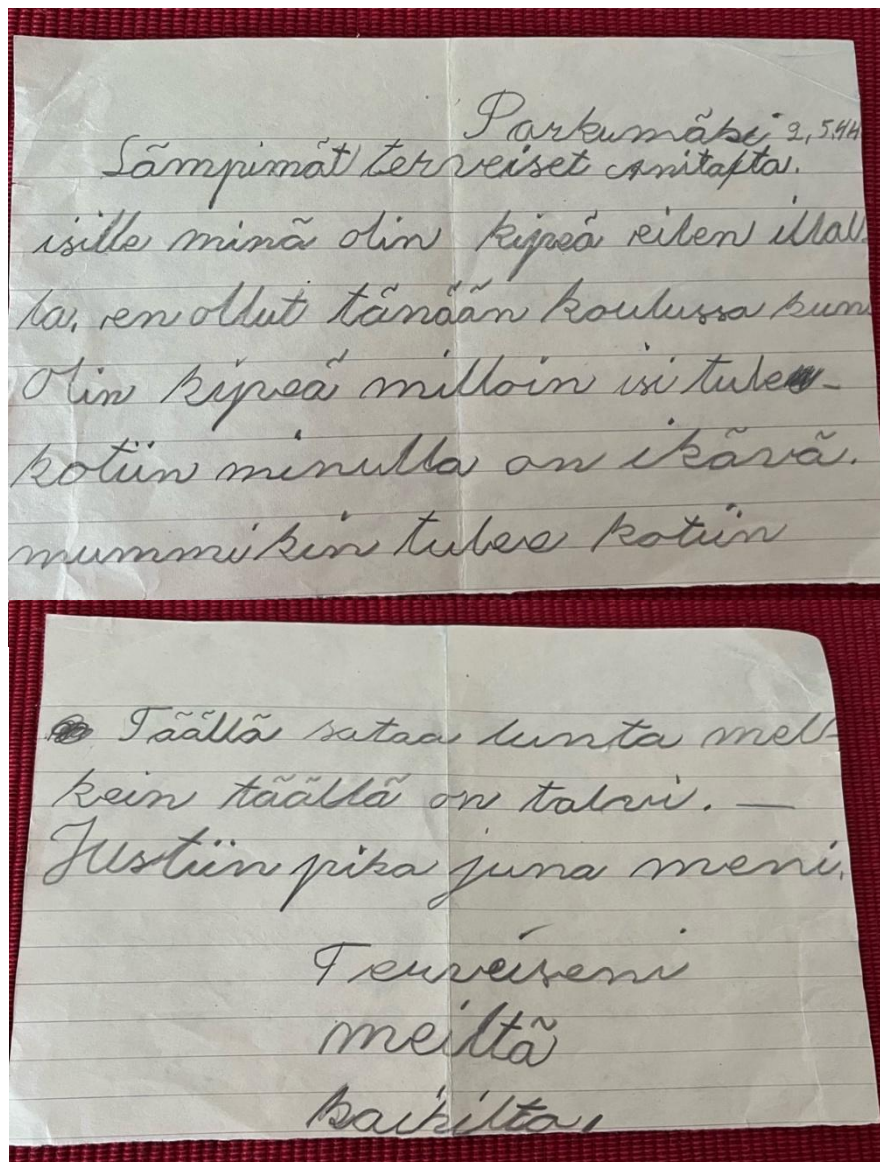
Parkumäen koti ja sota-aika

Anitta asui Parkumäen asemalla, josta sotilasjunat kulkivat ohi. Sota-aikaan junat pysähtyivät Parkumäen asemalla tankkaamassa ja hakemassa vettä ja puita. Anitta on nähnyt Mannerheimin Parkumäen asemalla ja vienyt hänelle kukkia junaan.

Parkumäen aseman koti oli pitkä punainen talo. Yhtenä yönä sota-aikaan Anitta heräsi kovaan kopinaan. Hänen äitinsä meni ulos katsomaan, mistä ääni tulee. Selvisi, että sotilaat olivat olleet marssilla ja käyneet lepuuttamaan jalkojaan talon seinää vasten, mistä oli syntynyt kova kopina. Parkumäki oli useiden pommitusten kohteena. Pommiuhkan ilmetessä ensin kuului hälytyssireenit, jotka ilmoittivat pommikoneen lähestymistä. Sireenien soidessa Anittan äiti otti kassiin valokuvat ja hopealusikat ja lähti Anittan ja hänen kahden veljensä kanssa metsään piiloon risukasaan. Parkumäen asunnon ollessa

suurikokoinen ja punainen oli pakko siirtyä kotoa piiloon, sillä punainen talo olisi oiva kohde pommitukselle.

Kuvassa on Anittan sota-aikaan kirjoittama kirje noin 7–8-vuotiaana isälleen. Kirjeessä Anitta kertoi olleensa kipeänä ja ikävöivänsä sodassa olevaa isäänsä. Kirje on kirjoitettu 2.5.1944.

Anittan sota-ajan kirje 2.5.1944 isälle. Kuva: Annariikka Kääriäinen.

Välirauha tuli 28.8.1944. Sodan aikaan Anitta ja hänen perheensä asuivat Parkumäellä. Sodan jälkeen Anitta ja hänen perheensä muuttivat Savonlinnaan.

Oppikoulu

Kansakoulun neljänneltä luokalta pyrittiin oppikouluun. Anitta osallistui oppikoulun pääsykokeeseen vuonna 1947. Pääsykokeissa kysyttiin laskuoppia ja kirjoitustaitoa. Koe oli hyvin haastava ja se tuottaisi vaikeuksia nykyajan nelosluokkalaiselle.

Oppikouluun Savonlinnaan pääsi ja lähti vain yksi oppilas samalta luokalta Anittan lisäksi. Muut jatkoivat kansakoulussa tai siirtyivät keskikouluun. Siirtyminen kansakoulusta oppikouluun tuntuikin siksi hyvin jännittävältä, sillä siirtyjiä oli niin vähän. Oppikoulu sijaitsi Savonlinnassa. Rakennus oli valkoinen ja iso ja se sijaitsi sillan päässä. Nykyisin koulu on Savonlinnassa kulttuurirakennuksena.

Oppikoulu kokonaisuudessaan oli kustannettava itse, joten siirtyminen oppikouluun oli myös varallisuuskysymys. Rahaa veivät ruoka, koulumatkat, oppikirjat ja muut koulutarvikkeet. Ne, joiden vanhemmilla ei ollut varaa, menivät keskikouluun. Päästäkseen oppikouluun piti täten olla tarpeeksi varakas ja älykäs.

Kouluruokana oppikoulussa oli maitoa, leipää ja levitettä. Joskus leivän päälle saatiin päällysteitä, kuten meetvurstia. Lämmintä ruokaa ei tarjottu.

Oppikoulun 1. luokka, vuonna 1947. Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Koulumatkat

Anitta asui vielä Parkumäessä ja koulumatkat Savonlinnan oppikouluun kuljettiin junalla. Muutamia vuosia myöhemmin vuonna 1955 Anitta ja hänen perheensä muuttivat Joroisiin Anittan yhä käydessä oppikoulua Savonlinnassa. Koulumatka käytiin edelleen junalla. Junalla kulkeminen pidensi päiviä todella pitkiksi ja asemalla vietettiin paljon aikaa. Oppikoulun alkaessa kello 8.00 lähti juna jo liikkeelle Joroisista kello 6.00. Koulun loppuessa kello 14.00, lähti juna Savonlinnasta kohti Joroisia kello 16 ja Anitta oli kotona vasta kello 18. Koulupäivät venyivät siis kahdentoista tunnin pituisiksi. Myöhästely koulusta oli hyvin harvinaista, vaikka koulumatkat saattoivat olla pitkiäkin. Jos sattui olemaan myöhässä, saattoi siitä tulla merkintä. Nämä tilanteet olivat kuitenkin harvassa.

Oppiaineet ja painotukset

Savonlinnan oppikoulua eli tyttölyseota kutsuttiin Tipulaksi, koska lyseossa oli vain tyttöjä. Oppikoulu olisi normaalisti kestänyt kahdeksan vuotta, mutta Anitta kävi oppikoulua yhdeksän vuotta. Syynä tähän oli se, että tyttölyseossa oli kotitalouden ja käsityön painotus, joka oli ainoa mahdollinen painotus. Kotitalouden ja käsityön tunteja oli paljon, mikä viivytti oppikoulua vuodella pidempään. Kotitaloustunneilla oli valkoiset essut ja omat kotitalouden luokat. Muita oppikoulussa opiskeltavia aineita olivat esimerkiksi laskuoppi ja kaunokirjoitus. Suomen kielioppia ei varsinaisesti opiskeltu. Kaunokirjoituksessa käytössä olivat vihko ja mustepullo sekä mustekynä. Kynä kastettiin mustepulloon, kirjoitettiin ja sitten valmis tuotos painettiin huokoisella paperilla, joka kuivasi musteen, ettei se leviä.

Liikuntatunteja kutsuttiin voimistelutunneiksi ja ne toistuivat usein samalla kaavalla. Liikuntatunnin alussa opettaja Tellervo Könni totesi: ”Nyt tytöt menkää pelaamaan pesäpalloa.” Liikuntatunneilla tehtiin hyvin harvoin muuta. Kesäisin pelattiin pesäpalloa urheilukentällä, joka sijaitsi lyhyen matkan päässä. Toinen suosittu liikuntatunnin aktiviteetti oli telinevoimistelu, jota harjoitettiin liikuntasalissa. Anitta kertoo kuulleensa televisiossa hiljattain vastaavan tapauksen, jossa mies muisteli kouluaikaansa ja kertoi, kuinka oppilaat eivät tehneet liikuntatunnilla oikeastaan muuta kuin lenkkeilleet.

Oppikoulussa pystyi valitsemaan matematiikkalinjan tai reaalilinjan painotukseksi. Reaalilinja piti sisällään kielet sekä reaaliaineet, kuten uskonnon ja historian. Anitta valitsi matematiikkalinjan, mutta nyt jälkikäteen ajateltuna olisi halunnut mieluummin ottaa reaalilinjan.

Koulun muu toiminta ja kurinpito

Oppikouluuikaan ei ollut varsinaisia luokkaretkiä. Kuitenkin tyttölyseo kävi silloin tällöin niin kutsutulla perunaretkellä. Retkelle osallistui muutamia luokkia. Retken kohteena olivat Kaupin saaret, jonne luokat menivät laivalla. Kaupin saarella oli vapaata oleilua ja eväiden syöntiä.

Jos oli ollut tunnilla heittiö, sai arestia. Aresti toimi täten kurinpitotoimena. Jos joutui kansakoulussa arestiin, piti seistä luokassa tuolin vieressä tai mennä seisomaan nurkkaan kasvot seinään päin. Oppikoulussa sai myös arestia, mutta tällöin piti istua luokassa hiljaa. Arestiin jääminen oli kuitenkin hyvin harvinaista – niin kansakoulussa kuin oppikoulussakin.

Koulun ja vanhempien yhteistyötä ei ollut ollenkaan. Opettaja kertoi asiansa koulussa lapsille ja lapsen oli muistettava se sekä kerrottava se huoltajilleen. Opettajaa myös teititeltiin, eikä häntä voinut kutsua vain etunimellä. Teitittely kertoi opettajan vahvasta auktoriteetista.

Oppikoulun 8. luokka syksyllä 1955. Kuva: Anitta Lopenen kotialbumi.

Koulua oli kuusi päivää maanantaista lauantaihin. Vain sunnuntai oli lepopäivä, jolloin sai jäädä kotiin. Kesäloma oli pidempi kuin nykyisin, ja syyslomaa kutsuttiin perunannostolomaksi.

Anittan ikäluokka oli viimeinen ikäluokka, joka kerkesi käydä Savonlinnan oppikoulun kokonaan samassa rakennuksessa. Valmistumisen jälkeen poikalyseo ja Tipula yhdistyivät. Poikalyseo sijaitsi lähellä tyttölyseota

mäen päällä. Yhteisiä oppitunteja ei kuitenkaan ollut, vaikka sijainti olikin läheisyydessä.

Poikalyseon perinteenä oli järjestää nahkakonventti, jota kutsuttiin tutummin nahkakonvaksi. Nahkakonventti oli tilaisuus, jonka seitsemäsluokkalaiset lyseonpojat järjestivät kuudesluokkalaisille. Konventin tarkoituksena oli toivottaa kuudesluokkalaiset osaksi teinikuntaa. Tilaisuus oli juhlallinen ja sinne pukeuduttiin tyylikkäästi. Nahkakonva järjestettiin koululla ja siellä tanssittiin.

Todistukset

Oppikoulussa luokka-asteilla oli oma luokanvalvoja, joka vei luokkansa oppikoulun ensimmäisestä luokasta viimeiselle luokalle eli Anittan tapauksessa yhdeksännelle. Anittan luokanvalvoja oli nimeltään Klaus Strandman (näkyvissä kuvassa sivulla 3).

Todistukset saatiin kaksi kertaa vuodessa – jouluna ja keväänä. Todistuksessa oli kohta sarakkeille luokankeskiarvo ja poissaolot. Käytös oli automaattisesti kaikilla oppilailla aina 10. Jos joku oli saanut alemman numeron, hän oli tehnyt jotain kauheaa. Alempi numero käytöksessä oli häpeällistä. Oppilaat olivat siis hyvin kilttejä eivätkä esimerkiksi uskaltaneet käyttää meikkiä edes oppikoulun viimeisilläkään luokilla.

Nahkakonventti lyseolla noin vuonna 1955. Kuvat: Anitta Lopenen kotialbumi.

SAVONLINNAN TYTTÖLYSEO

LUKUKAUSITODISTUS

1. luokan oppilas

Anita Kinnunen
1948

KÄYTÖS *kiitettävä 10*
 AKKERUUS JA TARKKAVARUUS *kiitettävä 9,0*
 EDISTYS (keskimäärin) *valttava 6,38*

Uskonto	7	Englanninkieli	—	Erityisiä huomautuksia
Filosofian alkeet	—	Ranskankieli	—	
Suomenkieli	5	Kirjaintieto	—	
Historia ja yhteiskuntaoppi	6	Terveystieteet	—	
Maantieto	7	Voimistelu	7	
Luonnonhistoria	6	Piirustus ja muovaus	7	
Luonnonoppi	7	Kauneuskasvat.	7	
Luonnonoppi	—	Laulu ja musiikkioppi	7	
Matematiikka	4	Käsityö	8	
Ruotsinkieli	—	Kotitalous	—	
Saksankieli	—			

Luokan keskiarvo *10*
 käytöksessä
 huolellisuudessa
 edistyksessä
 Savonlinnassa *10.10.1948*

Ollut poissa *16* tuntia.
Sairautta 5 luokalle, mutta siirrettiin
 tälle luokalle siirrettiin
 ehdot laskuopissa.

Opettajajakunnan puolesta:
 Johtaja: *Helena Kinnunen*
 Luokanjohtaja: *Antti Kinnunen*

Muist. Numerot 1-4 vastavat arvosanaa Heikko
 " 5-6 " " Välttävä
 " 7-8 " " Tyydyttävä
 " 9-10 " " Kiitettävä

Tämä todistus luokanjohtajan toimesta luokan alussa,
 kuun 1 p:nä, ja jolloin siinä on tai hoitoajan
 nimilistojen osoittamassa, että se on hoidettu.
 Nähty: *Antti Kinnunen*

Oppikoulun 1. luokan todistus vuonna 1948. Kuva: Annariikka Kääriäinen.

Koulukaverit

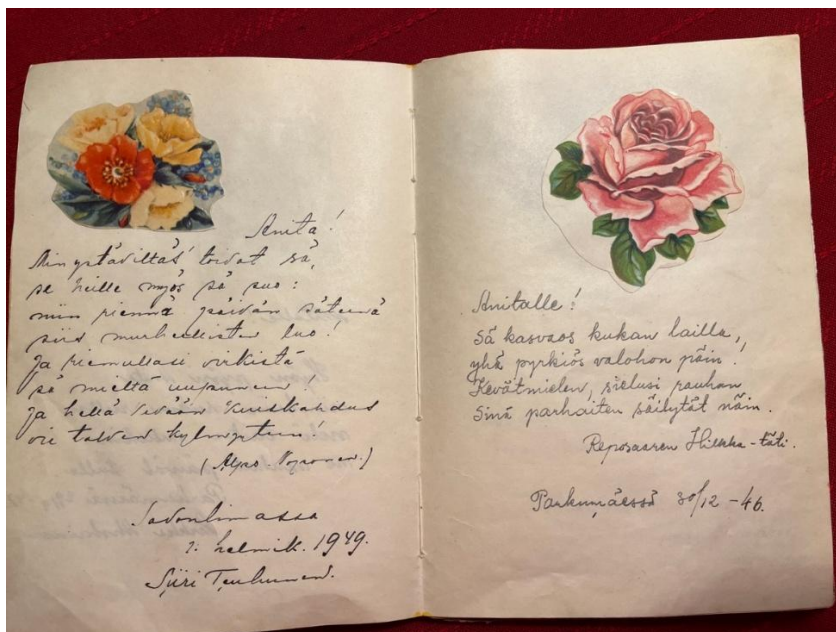
Suurin osa Anittan koulukavereista oli Savonlinnan oppikoulusta. Monet ovat edelleen yhteydessä toisiinsa ja järjestävät luokkatapaamisia. Anittan luokkakavereita asuu nykyään esimerkiksi Joensuussa, Rääkkylässä ja Savonlinnassa. Viisi luokkakavereista asuu lähiseudulla Outokumpua, jossa Anita asustaa.

Oppikoulun luokkakokous Savonlinnan Kasinonsaarilla 1992.
 Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Anitta sai syntymäpäivälahjaksi vuonna 1946 muistokirjan. Muistokirjaa kuljetettiin koulupäivinä repussa ja sitä kierrätettiin koulussa toiselle. Muillakin oppilailla oli samantyylliset kirjat. Kirjaan kirjoittivat koulukaverit, sukulaiset ja opettajat sekä muut tärkeät henkilöt. Kirjaan liitettiin usein kiiltokuvia ja kirjoitettiin tekstejä ja terveisiä. Suurin osa kirjoitti runon Anitalle.

Muistokirja toimi koko Anittan kouluajan, kansakoulusta oppikouluun.

Aukeama Anittan muistokirjasta. Kuva: Annariikka Kääriäinen.

Ylioppilasjuhla

Oppikoulun päätyttyä eli ylioppilaaksi 1957 valmistuttua tuoreet ylioppilaat kannettiin ulos koulusta. Penkkaripäivän ajelut toteutettiin muutama kuukausi ennen valmistumista. Hevonen veti rekeä ympäri Savonlinnan keskustaa oppikoulun kahdeksannella luokalla. Reet olivat koristeltu kukilla ja abiturientit istuivat isoissa karvavällyissä turkikset päällä. Anittalla oli päällensä hänen äitinsä musta turkki ja Anittan ystävällä lammasturkki. Penkkaripäivään kuului myös käynti Savonlinnan sankarihaudoilla. Haudoilte käytiin viemässä kukkia.

Rehtori Könni pitämässä puhetta ylioppilasjuhlassa 31.5.1957. Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Tuoreet ylioppilaat 31.5.1957. Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Ylioppilaiden kanto pois koulusta 31.5.1957.
Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Käynti sankarihaudoilla 31.5.1957. Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Penkinpainajaisten hevosajelu 22.2.1957. Kuvat: Anitta Loposen kotialbumi.

Työura

Kun Anitta valmistui ylioppilaaksi vuonna 1957, koulunjohtaja Joroisissa totesi hänelle, että ”voisit tulla koulunpitoon Joroisten yhteiskouluun”. Anitta suostui ja hän opettiikin jo heti vuoden päästä valmistuttuaan oppikoulun toista luokkaa. Joroisten yhteiskoulussa opettajana Anitta jatkoi monta vuotta.

Joroisten yhteiskoulussa 2. luokan opettajana 1960. Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Anittalla ei ollut opettajan koulutusta, sillä hän pääsi töihin ylioppilastutkinnon pohjalta. Töitä tehdessä muut opettajat eivät opettaneet ja perehdyttäneet töihin. Rehtori oli vain todennut, että ”kyllä sinä selviät”.

Oltuaan Joroisissa opettajana, Anitta sai esikoislapsensa, jonka jälkeen 1960-luvun alussa perhe muutti Kuopioon. Kuopiossa Anitta oli töissä Kuopion kaupunginvoudin konttorissa eli ulosottovirastossa, jossa hänen työtehtäviään oli esimerkiksi kirjoittaa sihteerin sanelun mukaan papereita puhtaaksi.

Ulosottoviraston jälkeen 1960-luvun puolessa välissä Anitta kiinnostui merkonomintutkinnosta ja pääsi opiskelemaan merkonomiksi Turun kauppaoppilaitoksen ylioppilaslinjalle. Tutkinto kesti yhden vuoden.

Seuraava työpaikka Kuopiossa oli Suomen Siemens Oy, jossa Anitta työskenteli koko Kuopiossa asumisen ajan. Työtehtävänä oli myydä sähkötarvikkeita ja kaapeleita ja Anittan työnimike oli piiriassistentti.

Kuopiossa Anitta sai toisen lapsensa. Kun hänen kuopuksensa oli yhden vuoden ikäinen vuonna 1967, perhe muutti Outokumpuun, jossa Anittalla oli usea työura. Hän toimi opettajana Kuusjärven kansalaiskoulussa sekä Outokummun yhteiskoulussa. Outokummun yhteiskoulun rehtori soitti Anitalle useaan kertaan lukuvuoden alussa, tulisiko hän opettamaan. Puhelussa rehtori myös totesi, että Anittalla oli jo valmis lukujärjestys koko vuodeksi ja Anitta päätti mennä vuosi toisensa jälkeen uudestaan vuoden sopimuksella opettamaan.

Outokummun yhteiskoulun opettajat 1970–1971. Kuva: Anitta Loposen kotialbumi.

Outokummun yhteiskoulussa Anitta opetti montaa eri ainetta, kuten kotitaloutta, uskontoa ja voimistelua. Oppilaat olivat kunnioittavia ja kilttejä eikä opettajalla ollut mitään vaikeuksia tehdä työtään. Opetustyön jälkeen Anitta oli töissä Outokummun nimismiespiirissä poliisiasemalla.

Anitta on suurimmaksi osaksi tyytyväinen koulu-uraansa. Hän pääsi helposti oppikouluun. Kuitenkin, jos olisi jotain tehnyt toisin, niin hän olisi ottanut oppikoulussa reaalilinnan painotuksen eikä matematiikkalinjaa. Matematiikkalinja oli huomattavasti vaikeampi, ja Anitta päätti kirjoittaa ylioppilas-kirjoituksissa realin (sis. kielet ja reaaliaineet) eikä matematiikkaa. Anitta myös pyrki Jyväskylän yliopistoon opiskelemaan opettajaksi eikä päässyt, mistä hän ei ole tyytyväinen. Perheen asenne kouluun ei vaikuttanut Anittan koulunkäyntiin, vaan hän sai itse päättää, mitä haluaa opiskella.

Anittan mielestä opiskelu on aina ollut hyödyllistä ja normaalia. Kouluja käytiin, jos meinasi elämässä pärjätä. Opiskelu oli myös velvollisuus. Nykyään Anitta ajattelee, että on hyvä opiskella niin paljon kuin mahdollista, sillä useammalla koulutuksella pystyy hakeutumaan eri aloille ja vaihtamaan halutessaan työpaikkaa.

Muisteluhaastattelu tehty joulukuussa 2024

Koulumuistot: Anitta Lopenen

Muisteluhaastattelu ja kirjoittaja: Annariikka Kääriäinen

Teksti on julkaistu 12.5.2025

Tekstin julkaisutiedot: Lopenen, Anitta & Kääriäinen, Annariikka 2025. Parkumäen asemalta Savonlinnan Tipulaan. Kasvatuksen historian ENSYklopedia. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. <https://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/anitta.pdf>